

אומר" ? (263)

ומשנינן: **אטו** [האם] **בדיקת חמץ חיוב דאורייתא** הוא! ? הלא רק חיוב דרבנן היא, **דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי**, די בכך שיבטל את החמץ בלבד. וכיון שכל הנידון הוא כאן הוא אם חייבוהו חכמים לבדוק שוב את הבית, או לא, הרי בדרבנן אנו תולים ואומרים "שאני אומר". (264)

ד. נמצא **ציבור אחד של חמץ לפנינו**, **ולפניו שני בתים בדוקים**, **ואתא עכבר**, **ושקל חתיכה מהציבור**, ונכנס לאחד הבתים, **ולא ידעינן אי העכבר להאי בית על** [נכנס]

שמה נכנס מצה לבית הבדוק, ואם תמצא לומר שנכנס חמץ, שמה אכלו העכבר. וכן צריך לפרש בכל האופנים שבסוגיא. **תוס' ד"ה היינו** [בעמוד קודם].

בעל המאור כתב [בתשע ציבורין] שהסוגיא סוברת כרבי זירא לעיל שמחלק בין לחם לבשר, ובלחם וודאי משיירת החולדה. ולכן אפילו בכך קטן יש רק ספק אחד, אם נכנס חמץ לכאן או לא, שלעולם אינה אוכלת כולו.

ואם כן, ראייה מכאן שהלכה כרבי זירא, ולא כרבא שם שאפילו בלחם הוא רק ספק אם משיירת או לא.

[ודעת התוספות לעיל בד"ה בשלשה שאפילו לרבי זירא הוא רק ספק בלחם אם משיירת].

עוד כתב **בעל המאור** שיש אומרים שרבא אמר דווקא בחולדה, אבל בעכבר גם הוא מודה שודאי משייר.

ולפי זה הסוגיא כאן יכולה ללכת גם אליבא דרבא.

264. גם לשיטת התוספות בהערה לעיל, שאפילו בספק דאורייתא מעמידים את הבית על

בדוק, והעכבר שנטל מצה נכנס לבית הבדוק. ואין צריך לבדוק שוב את הבית שכבר נבדק. (261)

ומקשינן: מה הראיה מתרומה לחמץ? והרי **אימור**, יש לנו לומר, כי מה **דאמרינן "שאני אומר"**, שאני תולה ואומר שההיתר נפל לתוך ההיתר, והאיסור נפל לתוך האיסור, זה דוקא

^{א-י} **בתרומה**, שבזמן הזה היא נוהגת רק **מדרבנן**, (262) ולכן אנו מקילין בה. אבל באיסור חמץ, שהוא **דאורייתא**, מי **אמרינן** שיש להקל ולתלות על ידי "שאני

261. ריש לקיש סובר ביבמות שאין סומכים על "שאני אומר" אלא כאשר יש רוב בקופת החולין נגד הסאה שנפלה לתוכה, כיון שבלאו הכי יש כאן ביטול ברוב מן התורה. ואם כן, אין ראייה מכאן לבדיקת חמץ, שאין שם את ההיתר של ביטול ברוב? וצריך לומר, שהסוגיא כאן סוברת כרבי יוחנן ביבמות שאפילו אם אין רוב בקופת החולין, אנו סומכים על "שאני אומר" בלבד. **תוס' ד"ה היינו** [ב].

262. **רש"י**. והתוס' רי"ד כתב שאין צריך לזה. שאפילו בתרומה דאורייתא הרי מן התורה נתבטלה התרומה ברוב החולין, ורק מדרבנן צריך שיהא אחד ומאה בחולין נגד התרומה. [לפי התוספות בסוף עמוד הקודם סטוגייתנו סוברת כרבי יוחנן שאפילו אין רוב בחולין נגד התרומה סומכים על הקולא "שאני אומר", צדקו דברי רש"י שדוקא בתרומה בזמן הזה, הוא דרבנן].

263. מדובר כשהחמץ שבפי העכברים היה מרובה, שאין לתלות שמה אכלוהו כולו. שאם כן היינו צריכים להקל מחמת ספק ספיקא. ספק

אי להאי בית על.

היינו הדין של "שני שבילין".

דתנן במסכת טהרות: שני שבילין, אחד מהם טמא, ואחד מהם טהור ואין ידוע איזה מהם הוא הטמא. וכגון, שמוחזק לנו שבאחד השבילים קיים קבר לכל רוחב השביל, ואי אפשר לעבור בו מבלי להאחיל על הקבר, אך איננו יודעים איזה הוא אותו שביל. והלך אדם באחד מהן ולאחר מכן עשה [נגע] בטהרות⁽²⁶⁵⁾ [ואילו היה הנידון רק ביחס אליו, היינו מטהרים אותו ואת הטהרות שנגע, מפני שהשבילין הן רשות הרבים, והדין הוא שספק טומאה ברשות

הרבים ספיקו טהור, אך] ובא הבירו והלך אף הוא בשביל השני ועשה טהרות אחרות. והשאלה היא האם אפשר לטהר את שניהם, שהרי אחד מהם ודאי טמא.

רבי יהודה אומר: אם נשאלו [שאלו] לחכם זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, שכל אחד שאל בנפרד מה דינו, שניהם טהורין. החכם מורה לכל אחד מהם שהוא טהור, שהרי כל אחד בפני עצמו הוא רק ספק טמא, ואפשר להעמידו על חזקת טהרה.

אבל אם באו שניהן לשאול לחכם בבית אחת – שניהם טמאין. כיון שהחכם צריך להורות הוראה אחת לשניהם, טמאים אתם

חזקתו שהוא בדוק. כאן לא שייך לומר כן, כיון שאותה חתיכה שנכנסה לתוך הבית הבדוק היא ספק חמץ ואין לה חזקת היתר. וכמו שכתבו התוס' ביבמות [פב א] ד"ה שתי לענין שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה, שאין לומר חזקת היתר על הקופה של חולין, כיון שאותה סאה שנפלה לתוכה היא ספק תרומה ואין לה חזקת היתר. מהרש"א על התוספות ד"ה ספק.

אך רע"א הקשה על המהרש"א: הרי גם באופן של תשע ציבורין אין על החתיכה עצמה חזקת היתר. ואף על פי כן אמרו התוספות שם שמעמידים את הבית בחזקת בדוק?

הצל"ח מבאר שמתעם אחר אין לדון כאן מטעם חזקה. והוא על פי מה שכתבו התוספות בנדה [ב א] ד"ה והלל. שלכאורה איך אפשר ללמוד מסוטה לספק טומאה ברשות היחיד שספיקו טמא אפילו נגד חזקת טהרה, הרי לסוטה אין חזקת טהרה, כיון שקינא לה ונסתרה איתרע חזקתה? ותיצו, שמכל מקום יש לסוטה חזקה שאינה טמאה ודאי, ואף על פי כן עשאה

הכתוב כודאי טמאה, הרי שמתמאים ברשות היחיד אף נגד החזקה.

ולפי זה, בשני בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק, לא שייך לומר שנלך אחר החזקה, כי לשני הבתים יש חזקה, שאף לבית שאינו בדוק יש לו חזקה שאין בו חמץ בודאי, ואם נחליט שהעכבר עם החמץ נכנס לתוכו, אנו מוציאים אותו מידי חזקתו שהוא ספק חמץ, ומעמידים אותו בחזקת ודאי חמץ. לכן אי אפשר להקל שם מטעם חזקה, רק מטעם "שאני אומר".

265. בדוקא נקטה המשנה שעשו טהרות, כי לגבי האנשים עצמם, אף שמעיקר הדין אף הם טהורים [בבאו לשאול זה אחר זה]. מכל מקום מחייבים אותם לטבול, שמה יגעו שניהם באותה תרומה עצמה, שאז ודאי התרומה טמאה ואסור לאכלה. או שמה יגעו שניהם באותו אדם, ואם אותו אדם יכנס למקדש יתחייב כרת. ורק לענין הטהרות שנגעו, שייך לומר ששניהם נשאו טהורות. תוס' ד"ה הלך.

עומד לפני החכם, כיון שהוא צריך להורות הוראה אחת לשניהם, הוא אינו יכול לומר "טהורים אתם", לכן הוא צריך לומר: שניכם טמאים.

ורבי יהודה מדמי ליה לבאו לשאול בזה אחר זה, שהואיל ואין כאן אלא שואל אחד, אין צריך להשיב לו גם על חבירו, אלא אומרים לו "טהור אתה", וממילא יבין שגם חבירו טהור כמוהו.

אבל כששניהם שואלים בבת אחת, דהיינו, תוך כדי דיבור, צריך להשיב להם ביחד. ועל כרחק צריך להורות להם ששניהם טמאים.

ובשני בתים גם כן, אם באו שני בעלי הבתים לשאול בבת אחת, מורים להם ששניהם צריכים לבדוק שוב. ואם באו לשאול בזה אחר זה, מורים לכל אחד שהוא אינו צריך לבדוק, מפני שבדיקת חמץ היא רק מדרבנן, וספיקא דרבנן לקולא.⁽²⁶⁸⁾

או טהורים אתם, הוא אינו יכול לומר להם שניכם טהורים, שהרי אחד מהם ודאי טמא. לכן הוא מורה להם ששניהם טמאים.⁽²⁶⁶⁾

רבי יוסי אומר: בין כך ובין כך, גם אם שאלו כל אחד בפני עצמו, שניהם טמאין.

אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן: אם באו שניהם בבת אחת לשאול את החכם, לדברי הכל שניהם טמאין.

וכן אם באו לשאול בזה אחר זה, ואפילו אם כל אחד אומר לחכם, כך היה המעשה, שגם חבירי נכנס לשביל השני, אבל אינני שואל אלא על עצמי, לדברי הכל שניהם טהורין.

לא נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי אלא בבא אחד מהם לחשאל עליו ועל חבירו, ששאלו "מה דין שנינו?".⁽²⁶⁷⁾

רבי יוסי מדמי ליה לבאו שניהם לשאול בבת אחת, שאז, למרות שרק אחד מהם

268. רש"י. הרמב"ם בהלכות חמץ [ב יא] סתם ופסק ששני הבתים אין צריכים בדיקה, ולא חילק בין באו לשאול בבת אחת או בזה אחר זה. וביאר הכסף משנה, כיון שכל הדין שבבת אחת שניהם טמאים הוא רק מדרבנן, שאילו מדאורייתא אפילו בבת אחת שניהם טהורים [ראה הערה בשם התוספות]. אם כן לענין בדיקת חמץ שהוא מדרבנן אוקמוהו רבנן על דין תורה שאפילו בבת אחת מותר.

הקהילות יעקב [ח] מיישב דעת הרמב"ם, שמה שבבת אחת שניהם טמאים זה משום שהוא תרתי דסתרי, שאי אפשר לומר לשניהם טהורים אתם, שהרי אחד מהם ממה נפשך טמא. וכל זה רק בספק טומאה ברשות הרבים שהדין ספקיו טהור מפני שאנו תופסים שבאמת כך הוא

266. דין זה הוא מדרבנן, אבל מדאורייתא אפילו בבת אחת, שניהם טהורים, תוס' ד"ה בבת.

267. כך מפרש רש"י. ובתוס' רבינו פריך הקשה שזה ודאי דומה לבאו לשאול בבת אחת שאי אפשר לטהר את שניהם כדי שלא יהא חוכא ואיטולא. וכאן שאדם אחד שואל על שניהם הוא יותר חוכא ואיטולא? [ורש"י אמנם נזהר מזה וכתב שמשיבים לו רק על עצמו, ומעצמו יבין שגם חבירו טהור כמותו].

ולכן הוא מפרש שהוא בא לשאול היום על עצמו, ולמחרת הוא בא לשאול על חבירו. רבי יהודה מדמה זאת לזה אחר זה, כיון שהוא שואל בשני ימים. ורבי יוסי מדמה זאת לבבת אחת, כיון שאדם אחד שואל הכל.

ספק טומאה ברשות היחיד, שספיקו טמא. ויודעים אנו על **טומאה שנמצאת בשדה פלונית** בבקעה [שכל שדה מסומנת לעצמה בגבולותיה]. **ואמר אחד: הלכתי במקום הלז** [בבקעה זו], **ואיני יודע אם נכנסתי באותה שדה שבה הטומאה והאהלתי עליה, ואם** [או] **לא נכנסתי לשם — רבי אליעזר מטהר, וחכמים מטמאין.**

וטעמו של רבי אליעזר, משום שהיה רבי **אליעזר אומר: ספק ביאה טהור.** אם הספק הוא, אם בכלל נכנס לאותה שדה או לא, הרי הוא טהור, משום שזה ספק ספיקא.

ה. ראינו עכבר נוטל חמץ מהחדר, **וספק אם הוא על** [נכנס] לבית הבדוק, **ספק לא על.** אין צריך לשוב ולבדוק את הבית, כי **היינו הדין של בקעה, ובפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן.** [זה דומה לאותו דין שנחלקו בו רבי אליעזר ורבנן, אך בעניננו כולם מודים שאין צריך בדיקה].

דתנן במסכת טהרות: הנכנס לבקעה [הרבה שדות הסמוכים יחד] **בימות הגשמים** כשהזרעים צמחו כבר בשדות, ואין רשות לכל אדם ליכנס לשם. ולכן נחשבת אז הבקעה כרשות היחיד לענין הדין שנאמר על

ואפשר ליישב דברי הרמב"ם ולחלק באופן אחר. שלגבי בדיקת חמץ אין השואל שואל על החפצא שהחכם יורה לו אם נמצא חמץ בביתו או לא, אלא הוא שואל על הגברא האם הוא צריך לבדוק או לא. וכאשר אנו משיבים לשניהם שהם פטורים מבדיקה, אין זה תרתי דסתרי, כי איננו אומרים לכל אחד שבינתו בדוק אלא שמספק אינו צריך לחזור ולבדוק. אך בטומאה דרבנן כגון בספק אכל אוכלים טמאים, השואל שואל על החפצא, דהיינו על עצמו שהוא החפצא שנולד בו הספק, אם הוא טהור או טמא, ואנו חייבים להשיב לו על השאלה, טמא או טהור. ואם נשיב לשניהם שהם טהורים, זה תרתי דסתרי, שעל כרחק אחד מהם טמא.

ואין לשאול, שנשיב להם רק שכל אחד מותר לו לעשות טהרות ללא טבילה. כי גם זה כאילו אנו משיבים להם שהם טהורים, כיון שהשאלה היתה על הגוף אם הוא טהור, משמע שעל זה משיבים לו שלכן הוא יכול לעשות טהרות משום שהוא טהור.

ומה שהגמרא אומרת היינו שני שבילין, פירושו שדין בדיקת חמץ יש ללמוד משני שבילין בזה אחר זה ששניהם טהורים. וכאן

המציאות שהוא טהור, שכך הוא גזירת הכתוב לתלות בספק טומאה ברשות הרבים שהמעשה היה על צד הטהרה, וכשאנו משיבים לשניהם טהורים אתם, היינו שאנו תופסים שבשניהם היה העובדא שלא נטמאו, וזה דבר הנמנע, לכן מוכרחים לטמאות שניהם. אבל בספק חיוב בדיקה, שאנו מקילים מצד ספק דרבנן לקולא, אין הפירוש שאנו תופסים שכך היה המציאות על צד הפטור, אלא שאנו אומרים שמאחר שהוא ספק, ממילא הוא פטור מלבדוק, כי לא חייבו חכמים באופן שהוא ספק. ואם כן, כאשר אנו משיבים לשניהם פטורים אתם מבדיקה, אין כאן שום סתירה, כי זו האמת שכל אחד הוא בספק, וספק פטור מבדיקה. מה שאין כן בספק טומאה ברשות הרבים, אין הפירוש שהתורה טיהרה את הספק, אלא שהתורה אמרה לתלות שהיה המעשה על צד הטהרה.

אך המשנה למלך שם הקשה על הכסף משנה, שמצינו במשנה שגם בספק טומאה דרבנן מטמאים את שניהם כשבאו לשאול בבת אחת. ואם כן, נסתר גם התירוצ' הנ"ל, שאפילו כאשר אפשר להקל מצד ספיקא דרבנן לקולא, אינו מועיל בבת אחת?

יודע אם נגע או האהיל על הטומאה, אז נאמר הדין שספק טומאה ברשות היחיד, ספיקו **טמא**. (269)

וחכמים סוברים, שאפילו בספק ספיקא, נאמר הדין שברשות היחיד הוא **טמא**. (270)

ספק אם נכנס או לא, ואם תמצא לומר שנכנס, שמא לא עבר בדיוק על מקום הטומאה והאהיל עליה. ובספק ספיקא, אפילו ברשות היחיד, ספיקו טהור. ורק בספק אחד, כגון, אם ודאי נכנס לאותה שדה, אלא שהוא **ספק מוגע טומאה**, שאינו

אפילו בספק אחד יש להקל, משום שמעמידים את הבית על חזקתו שהיה בדוק?

ועוד, שבשאלה הקודמת השוותה הגמרא את הספק של בדיקת חמץ לשני שבילין, שהוא ספק טומאה ברשות הרבים שספיקו טהור, ואילו כאן משווה הגמרא את הספק לבקעה, שהוא ספק טומאה ברשות היחיד שספיקו **טמא**? תוס' ד"ה ספק.

בתוס' רבינו פרץ מתרץ, שכאן איתרע החזקה של הבית, כי דרך העכבר ליכנס לבתים. ולכן דוקא משום ספק ספיקא אנו מקילים. ומדובר לענין בדיקה של חדר אחד בלבד שבתוך הבית [שרק הוא היה בדוק]. וביחס לאותו חדר, הוי ספק ספיקא. ספק אם נכנס בכלל העכבר לתוך הבית, ואף אם נכנס, שמא לא נכנס לאותו חדר.

גם **בעל המאור** מפרש שכל ההיתר כאן משום ספק ספיקא, ואף שבדיקת חמץ דרבנן, כאן דנה הגמרא לפוטרו אף מביטול דאורייתא, שלגביו לא די בספק אחד בלבד.

ומדובר שהיו לפניו שני בתים, אחד בדוק ואחד שאינו בדוק, וספק אם העכבר נכנס בכלל לבית, ואם תמצא לומר שנכנס, שמא נכנס לבית שאינו בדוק.

ומדמה הגמרא לבקעה שרבי אליעזר מטהר בספק ספיקא. ואף רבנן אינם מחמירים אלא בספק טומאה ברשות היחיד, שהלכה למשה מסיני לטמא אפילו בספק ספיקא, אבל בשאר איסורים גם הם יודו שספק ספיקא מותר אפילו באיסור דאורייתא.

אפילו בבת אחת מקילים לשניהם, כי, כאמור, אין כאן תרתי דסתרי, כמו בשני שבילין בזה אחר זה.

269. זו דעת רש"י כאן, שהמחלוקת בין רבי אליעזר וחכמים היא, אם גם בספק ספיקא מטמאים ברשות היחיד או לא. [ובמקום אחר פירש רש"י את מחלוקתם באופן אחר, ראה תוס' ד"ה ספק [ב] ובביאורינו על ההתוספות].

התוס' מבארים את סברת מחלוקתם. רבי אליעזר סובר, כיון שמקור הדין שספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא הוא מסוטה שנסתרה, שהתורה אסרתה על בעלה, וקוראת עליה "והיא נטמאה", למרות שהוא רק ספק שמא זינתה תחת בעלה. ומשם למדים לכל ספק טומאה ברשות היחיד, שהוא דומה למקום הסתירה של הסוטה, שיהא ספיקו טמא. ולכן רק בספק אחד, בדומה לסוטה שהוא ספק אחד בלבד שמא זינתה, מטמאים ברשות היחיד, ולא בספק ספיקא.

ואילו רבנן סוברים, כיון שמן הדין היינו צריכים להעמיד את הדבר על חזקתו ולטהר אפילו בספק אחד ברשות היחיד מחמת חזקת הטהרה, ואף על פי כן אנו מטמאים, אם כן, אין הבדל בין ספק אחד לספק ספיקא. תוס' ד"ה ספק [ב].

270. כך מפרש רש"י. והתוספות הקשו: מה הגמרא מדמה בדיקת חמץ לבקעה, שכל ההיתר שם רק בגלל ספק ספיקא, ואילו בבדיקת חמץ

קשה, אשר ודאי לא הוזה ממקומה לעולם], שמשם ולמטה ודאי לא נמצאת הטומאה. ואם לא מצא כלום, הרי הגל טהור, משום שאנו תולין שודאי בא עורב או עכבר ונטלו את הכזית מהמת.

ובבדיקת חמץ, שהיא רק מדרבנן, גם רבי מאיר יודה, כיון שבדק ולא מצא, אנו תולין שודאי אכל העכבר את החמץ שהכניס. (271)

ז. על העכבר עם חמץ לתוך הבית הבדוק, ובדק בעל הבית אחריו, ואשכח פרוסת חמץ, ואינו יודע אם זו היא הפרוסה שהכניס העכבר, או שזו חתיכה אחרת שנשארה למרות הבדיקה, ואילו הפרוסה שהכניס העכבר עדיין נמצאת בבית, וצריך להמשיך ולבדוק את כל הבית — דבר זה תלוי בפלוגתא דרבי מאיר ורבי שמעון בן גמליאל.

דתניא: שדה שנאבד בה קבר, שאין ידוע היכן מקומו, כל הנכנס לתוכה [לתוך השדה] טמא, שמא עבר על מקום הקבר ונטמא ממנו.

ואם לאחר זמן נמצא בה קבר, ואין ידוע אם

וכאן לגבי בדיקת חמץ, גם רבנן יודו שהולכים לקולא, כיון שבדיקת חמץ היא רק דרבנן. ומספק אין צריך לבדוק שוב את הבית.

ו. על העכבר עם חמץ לבית בדוק. ובדק בעל הבית אחריו ולא אשכח כלום מן החמץ, אין צריך לבדוק שוב, כי היינו פלוגתא דרבי מאיר ורבנן.

דתנין במסכת נדה: גל של אבנים טמא [שהיה שם כזית מהמת] שהתערב עם שני גלים טהורים, ובדקו את שלשתם ולא נמצאה הטומאה באף אחד מהם, כולם טמאים — דברי רבי מאיר.

לפי שהיה רבי מאיר אומר: כל דבר שהוא בחזקת טומאה, לעולם הוא עומד בחזקת טומאתו, עד שיודע לך על הטומאה, היכן היא. וכל עוד שלא נמצאה הטומאה, אנו חוששים שעדיין היא נמצאת כאן, למרות שלא נמצא דבר בבדיקה.

וחכמים אומרים: בודק כל גל וחופר תחתיו, עד שמגיע לפע או לקרקע בתולה [קרקע

אז לא ימצא כלום?]

ותירצו, שמדובר שבעל הבית לא ביטל את החמץ שנכנס לשם אלא רק בדק. שלפי רבי מאיר הוא צריך לבטל את החמץ, כיון שהוא ספיקא דאורייתא של "בל ימצא". ולענין דאורייתא סובר רבי מאיר שאין אומרים כיון שבדק ולא מצא, ודאי כבר נטלוהו עכברים. תוס' ד"ה על.

תוס' רבנו פריץ מתריץ על קושיית התוספות, שלפי רבי מאיר הוא צריך לבדוק עתה חורים עליונים ותחתונים שלא בדקם קודם, משום שהם מקומות שאין מכניסין בהם חמץ שפטורים

271. כך מפרש רש"י. אך תוס' הקשו עליו שהרי הגמרא אומרת במפורש שהדבר תלוי בפלוגתא של רבי מאיר ורבנן?

ולכן הם מבארים שאכן רק לפי רבנן אנו תולין שמן הסתם בעכבר אכל את החמץ שהכניס, ולא לפי רבי מאיר.

אך הקשו, מה שייך בכלל לחלוק בענין בדיקת חמץ. בשלמא לענין גל אבנים שייך לומר שהגלים עדיין בחזקת טומאה, ונפקא מינה לענין טהרות שיעשו על גביהם שיהיו טמאים. אבל כאן שכבר בדק ולא מצא שום חמץ, מה הוא יכול לעשות עוד. שאם יחייבוהו לבדוק שוב, גם

דתניא: מי שהניח מנה [מאה זון] של מעות מעשר שני בתוך תיבה, ואחר כך מצא שם מאתיים זון. הרי במאתיים אלו חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה, שאיננו יודעים איזו היא המנה מעשר שני הקודמת, ואיזו המנה חולין שנוספה. ולכן הוא צריך לקחת סלעים בשווי מנה, ולומר שהמנה מעשר שני מתוך המאתיים, תהא מחוללת על הסלעים הללו, (273) ונהג בהם קדושת מעשר שני. והמאתיים יוצאים לחולין — דברי רבי.

וחכמים אומרים: הואיל ולא מצא את אותו סכום שהניח, אנו תולין להקל שהמנה הקודמת של מעשר שני ניטלה מכאן, ואילו המאתיים הללו הובאו לאחר מכן, והכל חולין.

ואף כאן בחמץ. לפי רבי אנו אומרים שתשע הפרוסות שהניח הן אותן הפרוסות הנמצאות עתה, אלא שנוספה עליהן עוד אחת. ואין

זהו הקבר האבוד או לא, הנכנס לתוכה [לתוך השדה] ולא התקרב לקבר שנמצא, טהור. משום שאני אומר: הקבר שאבד, הוא הקבר שנמצא, דברי רבי.

רבי שמעון בן גמליאל אומר: עדיין אין ודאות שזהו הקבר האבוד, אלא תיבדק כל השדה כולה, ואם לא ימצא קבר נוסף, אז נתלה שזהו אכן הקבר האבוד, ושאר השדה טהורה.

ואף כאן לגבי בדיקת חמץ, לפי רבי אנו תולים שזו הפרוסה שהעכבר הכניס, ואין צורך להמשיך ולבדוק את הבית. ואילו לפי רבי שמעון בן גמליאל, עדיין צריך לחשוש שמא אין זו הפרוסה שהעכבר הכניס, וחייבים להמשיך ולבדוק את כל הבית. (272)

ח. אדם שהניח בבית בדוק תשע פרוסות חמץ, ולאחר מכן מצא שם עשר פרוסות — דין זה תלוי בפלוגתא דרבי ורבנן.

אך בדברי הראשונים מבואר, שלפי רבי אף ביטול אין צריך, שהרי רבי מיקל אף בדאורייתא [בעל המאור]. ולפי רבי שמעון בן גמליאל הדבר ספק. ולכן צריך להחמיר רק לענין ביטול ולא לענין בדיקה שהוא מדרבנן [בית יוסף בדעת הטור סימן תלט]. וראה הערה להלן.

273. רש"י. ותוס' הקשו: הרי רש"י עצמו כתב בבבא מציעא שאי אפשר לחלל ממטבע של כסף על מטבע של כסף, רק מכסף על נחושת? ועוד כתבו, שרש"י לשיטתו כאן שאפשר לחלל כסף על כסף, לא היה צריך לומר שהוא מביא סלעים אחרים ומחלל עליהם את המנה, אלא הוא יכול לחלל מיניה וביה. שיקח מנה אחת מהשתים ויאמר: אם זו מעשר, הרי טוב, ואם השניה היא מעשר, תהא מחוללת על זו.

מבדיקה. וכיון שבדק במקומות שמכניסין בהם חמץ ולא מצא, הוא חייב לבדוק עתה במקומות שאין מכניסין בהם חמץ, שמא הכניס העכבר לשם את החמץ.

בחידושי הר"ן מתרץ, שהנפקא מינה הוא, אם לאחר שבדק בכל כחו מצא פת, שספק אם הוא חמץ או מצה. שלפי רבי מאיר אסור לאוכלו, שמא הוא החמץ שעדיין לא נמצא. ואילו לפי רבנן, כיוון שמקודם לא מצא כלום בבדיקה, ותלינו שודאי העכבר אכלו, הרי הפת הזה מותר, כדין פת שנמצא בפסח שהולכים בתר בתרא ותולין שהוא מצה, כמבואר לעיל [ז] א.

272. רש"י ותוס' לא ביארו כאן כלום אם המחלוקת היא לענין ביטול או אף לענין בדיקה.

אומרים שמנה אחד מהמאתיים שהיו, עדיין מונה כאן, ורק המנה החסרה מוטל [ניטלה מכאן] — דברי רבי.

וחכמים אומרים: הכל חולין. שהואיל ומצא פחות מכפי שהניח, אנו אומרים שממהמאתיים הקודמים לא נשאר כלום, והמנה הנוכחית היא אחרת, של חולין.

ואף כאן בחמץ, אם הניח עשר ומצא רק תשע, לפי רבי אין צריך לבדוק ולחזור אלא אחר פרוסה אחת בלבד. (275) כי התשע הנמצאות הן אותן שהיו מקודם. ואילו לפי רבנן צריך לחזור אחר כל עשר הפרוסות,

צריך לחזור ולבדוק את הבית. ואילו לפי רבנן, הואיל ומצא יותר פרוסות מכפי שהניח, אנו חוששים שמא כל עשרת הפרוסות הנמצאות הן חדשות, שאדם אחר הביאן לכאן, ואילו התשע הקודמות, גררון חולדות לתוך הבית, וצריך לחזור ולבדוק את כל הבית. (274)

ט. ואם הניח בבית בדוק עשרה פרוסות חמץ ולאחר מכן מצא שם רק תשע פרוסות, היינו הדין של הסיפא של אותה ברייתא.

דתניא: הניח מאתיים זוז של מעשר שני, ולאחר מכן מצא שם רק מנה. הרי אנו

תוס' ד"ה חולין.

274. כך מפרש רש"י כאן ובאופן הבא, שלפי רבנן צריך אף לבדוק.

והקשה העיטור [ק"ט ב]: מדוע לא אומר רש"י כאן כמו באופנים הקודמים, שלענין בדיקה אף רבנן יודו שיש להקל, משום שהיא רק מדרבנן?

ובעל המאור אכן כתב, שבשתי המחלוקת של מעשר הלכה כחכמים לחומרא, ואף על פי כן צריך רק לבטל, כי לגבי בדיקה, אף הם מודים שמקילים מספק.

אך המהר"ם חלאווה הקשה עליו, שבאופנים של מעשר אין הדבר ספק לפי רבנן, אלא ודאי. שהרי אף לקולא הם סוברים שהכל חולין, ולכן צריך אף בדיקה.

רבינו דוד לפי דרכו בסוגיא מבאר שבהניח ט' ומצא י' או להיפך נתבטלה חזקת בדוק של הבית, ודינו ככל בדיקת חמץ שאין מקילין בה מספק כמבואר שם, ולכן צריך אף לבדוק לפי רבנן.

[אך ברש"י אין לפרש כן, שהרי בבדק ולא אשכח הוא סובר שלכולי עלמא אין צריך

בדיקה, אף שהוחזק שם חמץ].

כתב הרש"ש: לפי מה שפירשו רש"י ותוס' בביצה [י ב] שטעם רבנן משום שאין אדם מניח חולין ומעשר שני ביחד, ולכן אנו תולין שודאי נטל את המנה הראשונה והניחה במקום אחר, ואלו המאתיים, אחרים הם. אם כן קשה מה הדמיון לכאן, שאפשר שנוספה חתיכה אחת על התשע?

הב"ח [תלט] מבאר שגם כאן, אין אדם מניח ככרו ביחד עם ככרות חבירו אלא הוא מייחד לו מקום בפני עצמו. ולכן מן הסתם, התשע שהניח מקודם, נטלם מכאן, ואלו העשר, אחרים הם.

275. וכשימצאנה יוכל לתלות שזוהי הפרוסה האבודה, כי רבי לטעמיה שהוא הקבר שאבד הוא הקבר שנמצא. וכן לרבנן, כשימצא עשר פרוסות יכול לתלות שאלה הפרוסות האבודות, ואינו צריך להמשיך ולבדוק. תוס' ד"ה הניח. וראה בכיאוורינו על ההתוספות בהערה.

בחידושי הר"ן כתב שגם לפי רבי שמעון בן גמליאל שאומר תיבדק כל השדה כולה, וצריך אם כן להמשיך ולבדוק את כל הבית למרות

ומשנין: הסורי מחסרא [הברייתא חסרה] והכי קתני:

א. קרדום שאבד בבית, הבית טמא, שאני אומר: אדם טמא נכנס לשם ונטלו.

ב. או שהקרדום לא אבד, אלא שהניחו בזוית זו בבית, ומצאו בזוית אחרת — הבית טמא. מפני שאני אומר: אדם טמא נכנס לשם, ונטלו מזוית זו והניחו בזוית אחרת, ובנתיים גם מישמש בשאר כלי הבית, וטימאם.

רבי שמעון בן גמליאל אומר: בין כך ובין כך הבית טהור. שאם אבד הקרדום — אני אומר: השאלו בעל הבית לאדם אחר, ושכח.

או אם נמצא בזוית אחרת — אני אומר: שהוא עצמו נטלו מזוית זו שהיה שם קודם והניח בזוית זו שהוא נמצא עתה, ושכח.

ובחמץ גם כן, לפי רבנן חוששין שמא העכבר הוא שלקח את החמץ מהזוית הקודמת. ואם כן יש לחשוש גם שמא החמץ הנמצא כאן אינו החמץ שהיה בזוית הקודמת, אלא הוא אחר, ואילו החמץ הקודם נגרר על ידי העכבר לתוך הבית, (276)

משום שאנו חוששים שמא כולן נגררו על ידי חולדה לתוך הבית, ותשע הפרוסות הנמצאות, הן אחרות.

י-ב. הניח את החמץ שנשאר לאחר שבדק, בזוית זו של הבית, ואחר כך מצא חמץ בזוית אחרת, ואינו יודע אם זהו אותו חמץ שהניח מקודם בזוית האחרת, אלא שלאחר מכן העבירו לכאן, ושכח מזה. או שהוא חמץ אחר, ואילו החמץ הקודם נגרר לתוך הבית על ידי עכבר — היינו פלוגתא דרבי שמעון בן גמליאל ורבנן.

דתינא: קרדום שאבד בבית — כל כלי הבית טמאין, מפני שאני אומר: שמא אדם טמא נכנס לשם ונטלו, ותוך כדי כך, מישמש בכל כלי הבית, וטימאם.

רבי שמעון בן גמליאל אומר: הבית טהור משום שאני אומר: ודאי השאלו בעל הבית לקרדום, לאדם אחר, ושכח מכך, או שהוא עצמו נטלו מזוית זו והניחו בזוית אחרת, ושכח מכך.

ותמהינן: זוית — מאן דבר שמיח? מה ענין זוית לכאן. הרי הקרדום אבד לגמרי, ולא הונח בזוית אחרת.

שמא העכבר הוא שהזיז את החמץ ממקומו, היינו יכולים לתלות שהחמץ שנמצא עתה בזוית זו, הוא החמץ שגיררו העכבר מהזוית הקודמת. אלא שרבנן אינם סוברים כרבי אלא כרבי שמעון בן גמליאל שאומר תיבדק כל השדה כולה. ולכן אנו חוששים שלא זהו החמץ שהיה בזוית הקודמת.

או שמדובר כאן שהוא אינו יודע כמה ככרות הניח בזוית הראשונה. ולכן גם לפי רבי צריך

שנמצאו הככרות. עדיין יש נפקא מינה בין רבי לרבנן, באופן שנמצא רק ככר אחד, והוא אכן המשיך ובדק את כל הבית. שלפי רבי די בכך, ואילו לפי רבנן אף אם ימצא עשר ככרות, אנו אומרים שלא אלה הככרות שאבדו, והרי זה כאילו בדק ולא אשכח דלעיל.

276. לפי רבי שאמר הוא הקבר שאבד הוא הקבר שנמצא, גם כאן, למרות שאנו חוששים